

критичне мислення учнів засобами історії. Це можливо за умов перебудови, реконструювання освітнього процесу на основі технології розвитку критичного мислення, а, отже, адаптації всіх складників технології в контексті освітніх завдань, що їх розв'язує історія як предмет.

Цілепокладання як перший складник технології, окрім жорсткого дотримання відповідних процедур для кожного етапу навчання, передбачає обов'язкове проєктування вчителем спеціальних завдань із розвитку критичного мислення учнів, що реалізують відповідний потенціал предмета, та формулювання на цій основі ясних і вимірюваних результатів навчання.

Сплановані вчителем очікувані результати навчання дозволяють йому відібрати програмовий зміст і структурувати його відповідно до їх послідовного досягнення учнями. Відбір змісту також має враховувати потреби розвитку критичного мислення учнів, а, отже, бути різноманітним з погляду на джерела інформації, альтернативним та контроверсійним, передбачати власні історичні інтерпретації та творчу діяльність учнів.

Організаційно-діяльнісний компонент технології визначає вимоги, алгоритм проєктування і використання форм, методів, засобів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Урок, як й інші форми навчання, має бути технологічним, тобто мати чітку матричну трьохчастну структуру та передбачати жорстку послідовність завдань, що їх розв'язують на кожному етапі учні під керівництвом вчителя, виконуючи певну алгоритмізовану послідовність дій та операцій.

Стратегії/методи/прийоми організації навчання є наступним компонентом технології. Щоб зробити оптимальний адекватно змісту вибір методу навчання, вчитель має знати інструментарій технології, опанувати розмаїття методів/стратегій, що її складають, дотримуватись алгоритму їх реалізації, розуміючи, де в якій частині уроку та чи інша стратегія доречна і максимально ефективна.

Нарешті невід'ємним складником навчання за технологією є оцінювальний компонент – оцінювання та оцінка результатів навчання учнів. Оцінювання має дати вчителю інформацію щодо ефективності його роботи, окремих стратегій, придатності конкретних дидактичних матеріалів, досягнень і результатів роботи окремих учнів і класу в цілому, уможливити діагностування рівня розвитку критичного мислення учнів. За вимогами технології бажано застосування подвійної форми оцінювання – оцінювання в рамках шкали оцінок-балів і описове оцінювання, яке дає можливість у кращий спосіб передати учням та їхнім батькам інформацію про способи і результати роботи, досягнення і труднощі учня.

Окрім того, описана технологія передбачає поєднання індивідуальної роботи учнів з їхньою інтерактивною взаємодією з її основними інструментами: полілогом, діалогом, оптимізацією міжсуб'єктних відносин, смислотворчістю, свободою вибору, позитивністю і оптимістичністю атмосфери на уроці та ситуацією успіху.

ЯКОЮ Є СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО УРОКУ, ЩО ДОЗВОЛЯЄ РОЗВИВАТИ КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Н. М. Гупан, доктор пед. наук, професор

Одним з найважливіших етапів переходу до технології розвитку критичного мислення учнів є внесення системних змін в організацію навчання, зокрема в структуру і

методику уроку. Очевидно, що сьогодні моделювання і проектування уроку вимагають технологізації та інструментального прагматичного підходу, бо 6-8 типів уроку з різною структурою, які можемо побачити у дослідженнях із дидактики, неможливо використовувати як повсякденний інструмент вчителя. Пропонована нами міжпредметна технологія проведення компетентнісно орієнтованого уроку, залежно від предметного наповнення і дидактичних завдань уроку, може набувати різних характеристик (тип уроку: набуття нових знань чи формування умінь тощо, так і зміст: математичний, природознавчий, мовно-літературний та ін.)

Опрацювання значної кількості інноваційних технологій і навчання вчителів-практиків дозволили нам сформулювати і запропонувати просту і доступну для будь-якого вчителя модель-матрицю, за якою будь-який урок складається з трьох частин: вступної, основної та підсумкової. Така технологічна матриця уроку побудована з урахуванням психолого-дидактичних закономірностей і є універсальною – такою, що дає змогу реалізовувати будь-які цілі й завдання уроку за умови коректного формулювання освітніх результатів навчання учнів. Розглянемо її детальніше.

Вступна частина уроку (зазвичай перші 5-7 хв.) є етапом актуалізації та мотивації навчання: учні залучаються до процесу активного згадування того, що вони знають про тему уроку, аналізують власні знання та уявлення, визначають їх рівень, щоб додавати нові. Це також підвищує увагу учнів до теми, проблеми, будить їхню зацікавленість, тобто виконує мотивуючу функцію.

В основній частині (до 35 хв. уроку) вчитель організовує активну діяльність учнів із дослідження, осмислення матеріалу, пошуку відповідей на раніше поставлені питання, формулювання нових запитань і пошуку відповідей на них. Тут обов'язковими є два елементи – індивідуальний пошук учнів та обмін ідеями в групах, парах чи загальному колі, причому особистий пошук мусить неодмінно передувати обміну думками.

Третя – *підсумкова частина уроку* – поєднує узагальнення нового матеріалу, що опрацьований на уроці, та рефлексію. Це найважливіша фаза для розвитку критичного мислення, що є рефлексивним за своєю природою. До того ж рівень рефлексії завжди впливає на рівень мотивації.

За такою структурою будуються й інші форми навчання: практичні і лабораторні заняття, екскурсії, проектна робота.

Якщо подивитися на три описані вище частини з погляду традиційного уроку, то очевидно, що глибинна сутність такої побудови значно відрізняється від звичного і досі так званого комбінованого уроку. Також елементи новизни містяться в методах та прийомах навчання, які орієнтуються на цю сутність.

РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСКУСІЇ У ГРОМАДЯНСЬКІЙ ОСВІТІ УЧНІВ ЛІЦЕЮ

Т.О. Ремех, кандидат пед. наук

У ході дослідження теми «Методичні засади компетентнісно орієнтованої історичної та громадянської освіти в ліцеї» визначено особливості застосування дискусій у навчанні учнів курсу «Громадянська освіта». Обговорення суперечливих питань суспільної політики є необхідною умовою навчання учнів основ демократії,